

Titz, Karel

[Jan zvaný Zuzca z kraje lipského z r. 1367]

In: Titz, Karel. *O původu jména Žižka*. Brno: Filosofická fakulta, 1924, pp. 38-41

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126449>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

O to nám jde především, a můžeme to podepřít i jinak. Kdyby totiž děti byly křtěny tímto jménem již r. 1355 nebo 1356, objevovalo by se jméno *Zigmund* brzy v zápisech, nejdříve u sirotků. Nejstarší zápis takového sirotka, pokud dnes víme a jak uvádíme dále na str. 42 a 43, je z Moravy z r. 1371 pro dívku a z r. 1373 pro hocha. Kdyby ten hoch byl křtěn jménem *Zigmund* v letech 1355 nebo 1356, říkali by mu ještě po 17 nebo 18 letech sirotek? Ne, to by byl dávno muž svéprávný. Naopak byl-li křtěn r. 1365 (přinesení ostatků) neb po r. 1368 (slavný křest Karlova syna), pak je slovo sirotek na místě.

To je důkaz po stránce pozitivní. Po stránce negativní si všimneme na př. Monum. Boh. Vaticana, pokud jsou vydána: druhý díl z let 1352 až 1362 nezná ještě jména *Zigmund*, avšak pátý díl (1378—1402) už ano! V zemských deskách olomouckých v díle prvním, jenž jde až do r. 1368, není jméno *Zigmund*, je však hned v druhém díle (od r. 1371). Podobně v Tomkových Základech místopisu není dokladů jména *Zigmund* a sirotků pro léta 1360 a dále, nýbrž až daleko později.

I je, myslíme, s dostatek prokázáno, že, ač se první část ostatků *Zigmundových* dostala do Prahy r. 1355, jméno jeho se šířilo teprve po r. 1365 a hlavně po křtu Karlova syna.

10.

Vraťme se nyní k r. 1365. Karel IV. pátral a dal pátrati po hrobě sv. *Zigmunda*. O tomto svatém nepraví, jak jsme řekli, nic francouzský náš pramen, zato o něm píše — latinsky — náš kronikář Beneš z Weitmile (*Fontes rerum bohemicarum* 4, 533) (4): Téhož roku (1365) korunován jest císař korunou království arlesského v městě Arles s největší nádherou. Přišel (potom) do Agaunu za zbožným účelem, aby navštívil hroby svatých Thébanů; tam tehdy odpočíval poklad velmi drahocenný, totiž tělo sv. *Zigmunda*, krále burgundského; (Karel IV.) dosáhl toho, že mu bylo dáno, odnesl je s sebou do Prahy, a tam uloženo bylo v procesi v kostele pražském (totiž u sv. Víta) na den sv. Augustina (28. srpna). Toto právě tělo sv. *Zigmunda* velikými tamtéž zaskvělo se zázraky, jak uspokojujícím svědectvím lidí věrohodných nám bylo oznámeno, kteréžto zázraky před námi prokázané doleji se popisují. A o těch zázracích sv. *Zigismunda* chová se zvláštní spis a knížička v sakristii pražské. —

To se tedy stalo r. 1365.

Tomek na místě uvedeném praví, že císař Karel IV., maje již

ostatky německé a vlášské, chtěl mít i ostatky francouzské. Dali mu tedy — dodáváme — sv. *Zigmunda*, jehož tělo leželo v zemi cizí, ve Švýcarech. Mohli tudíž papež a preláti francouzští s lehkým srdcem ostatky darovati, vědouce, že neublíží ani Avignonu ani Arlesu. A v tu dobu se na toho světce zapomnělo asi úplně. Svědectví toho lze snad viděti i v tom, co píše Pelcel v knize: *Kaiser Karl der Vierte, König in Böhmen*, na str. 758: „R. 1365 císař Karel táhl z Arles do Agaunu, protože slyšel, že tam v klášteře sv. Mořice chová se tělo sv. *Zigmunda*. Po svém příchodu zavolal opata a starší kláštera a ptal se, kde že ten svatý leží pohřben. Poněvadž toho nevěděli, vytkl jim jejich nevědomost, vytáhl knížku z kapsy a přečetl jim, že ten světec leží pohřben před kaplí sv. Mořice. Kopalo se tam a našla se rakev s ostatky sv. *Zigmunda*, kteréž si císař vyprosil a odnesl do Prahy.“

Třebaže je to církevní anekdota, jádro její ukazuje přece jen dobře, jak zapomenut byl tehdy sv. *Zigmund* i jeho jméno. Francouzsky říkalo se našemu světci *Sigismoud*, provençalsky *Sigismound*.

A tento *Zigmund*, jinak tehdy již celkem zapomenutý po světě křesťanském, po r. 1365 zásluhou Karla IV. „připočten jest k patronům země české“ (Tomek tamtéž).

A tu upozorňujeme na to, co praví Nováček na str. 168, že za pobytu v Avignonu všichni ode dvora Karlova, velcí i malí, vyprošovali si různé milosti od papeže. „Jan z Wartenberka,“ čteme tamtéž, „nejvyšší číšník království českého, vyprosil si pro kostel v městečku Wartenberce odpustky, jež měly býti (v kostele tom) udíleny na sv. *Zigmunda*, jehož hlavy částku byl od císaře darem obdržel a kostelu tomu věnoval.“

Wartenberk je hrad a městečko pod ním — česky ještě ve XIV. století se mu říkalo Stráž, tak je to u Dalimila — v okrese mi-
moňském, hejtmanství českolipském.

V 10. dílu Sedláčkových Hradů a zámeků českých, vydaném r. 1895, čteme na str. 150: Jan (z Wartenberka) byl u velké přízni císařově. Císař, jenž po všech zemích ostatky svatých sbíral, dal kostelu wartenberskému kousek hlavy sv. *Zigmunda*. Stalo se to asi proto, že Jan tu tehda nový kostel stavěl a nový oltář zakládal. Na prosbu pak Janovu udělil papež Urban V. kostelu zdejšímu na den sv. *Zigmunda*, ale jen ten den v roce, plnomočené odpustky (Sedláček dovolává se tu regist vatikánských).

Protože se Karel IV. r. 1365 vrátil do Čech v srpnu, mohl Jan z Wartenberka, krále doprovázející, dáti donést část hlavy světcovy

do nového chrámu ve Stráži teprve potom, a tak první den těch plnomocných odpustků pro Mimoňsko a celé Českolipsko byl 2. květen 1366.

Ač nemáme o tom bližších zpráv, můžeme si představit, jak mocně nový svatý působil asi v tom kraji. Bližší studium listin z té krajiny by nám, tušíme, objevilo, kolik dětí pokřtěno bylo jménem *Zigmundovým* (také jeden ze synů wartenberských) a ještě byl by to jen zlomek skutečnosti, protože jen někteří potřebovali zápisu.

Ale po tomto prvním dnu plnomocných odpustků, po tom vzruchu, který to způsobilo, objevuje se i na Mimoňsku i jméno *Zižka*, a je to nejstarší dosud známý doklad našeho jména, jak jsme již řekli na str. 30. Je to *Jan zvaný Žužka*, patron kostela v Mnichově u České Lípy zapsaný k r. 1367.

Aby nemohlo býti pochybnosti o totožnosti jména *Zižka* a *Žužka* připomínáme, že se slavný náš *Jan Žižka z Trocnova* podepsal r. 1378 *Jan Zuzca de Trocnow*, viz Sedláček na str. 453 a 462 a literaturu tam uvedenou a u nás str. 30. O způsobu psaní *-u-* místo *-i-* srovnej ještě naše úhrnné výklady v 14. kapitole na str. 52.

V tomto prvním dokladě jméno *Zižka*, jenž jest bezpečně datován, se praví: *Jan řečený Zuzca*; nebylo to tedy jeho křestní jméno, nýbrž jméno, jež si připsal ke svému křestnímu jménu jako přídomek. Že to není přezdívka, bylo, myslím, prokázáno dostatečně.

A byla to jistě nějaká závažná událost, jež přiměla našeho muže, aby přijal přídomek. Tu míníme, že je to člověk věřící a zbožný: jaká jiná událost mohla býti pro něj významnější, než že do jeho kraje přinesena byla část ostatků svěťce nového, ježž zbožný císař přenéstí dal ze zemí tak vzdálených, svěťce obklopeného nimbem nedávných zázraků, uctívaného samým císařem? To celý kraj cítil jako vyznamenání.

Je nám tedy pravdě podobno, že je tu souvislost mezi přinesením ostatků sv. *Zigmunda* do lipského kraje někdy po srpnu r. 1365 a přídomekem *Zižka*, doloženým tamtéž r. 1367.

I je zjevno, že s ostatky sv. *Zigmunda* vniklo do Českolipska nejen jméno *Zigmund*, nýbrž i jeho zkratka *Zižka*. Protože část ostatků, darovaná do kostela ve Wartenberce, asi dlouho se nezdržela v Praze, je nasnadě domněnka, že jméno *Zižka* vzniklo v dvorských a kněžských kruzích družiny Karla IV. ještě za pobytu ve Francii. Tato domněnka není jen tak bez opory, viz ještě u nás kapitolu 13. na str. 46.

Okolnost, že si dospělý člověk, křtěný jiným jménem, připsal k svému křestnímu jménu ještě jméno jiného svatého, není vzácná:

vzpomeňme jen šlechticů ze zemí románských, Francie především, avšak i Španěl a Itálie, kteří ke svému jménu křestnímu připínali si jméno Marie, Maria. —

11.

Než vraťme se zase ještě ke kronice, zvané kronikou Beneše z Weitmile. Ta vypravuje dále (na str. 536): „Téhož roku (totiž r. 1368) shlédl Bůh na vlast českou (patriam Boemiae), že, ač je šírá, má na živu jen jediného dědice (totiž Václava) a dal nám i dědice druhého. Dne 15. měsíce února (totiž r. 1368) narodil se pánu císaři našemu z paní císařovny jeho choti syn v pořadí třetí, jemuž jméno *Zigismundus* dáno jest na křtu. A právem nazýván jest tím jménem, poněvadž oba jeho rodiče, ctíce obzvláštní úctou svatého *Zigmunda*, odpočívajícího v pražském kostele, obdrželi mimo veškeru pochybnost od Boha tohoto syna pro zásluhy a přímluvu zmíněného svatého mučedníka. Jeho hrob císař zlatem a stříbrem podivuhodně okrášlil a v den křtu . . . dal kapitule pražské deset hřiven stříbra, aby byly rozděleny v porce.“

I můžeme si představit, s jakou slávou se křest dál, jak horlivě kněžstvo šířilo známost o novém zázračném svatém. Šíříc jméno *Zigmund*, šířilo i jeho zkratky a s nimi českou úpravu tohoto jména: slovo *Žižka*.

Že se jméno *Zigmund* objevuje u nás teprve po roce 1365 a vlastně hojně teprve po slavném křtu královice *Zigmunda*, zaznamenali jsme svrchu na str. 31.

Kdo četl Tomka, Tomana, Langa i Sedláčka, má dojem, že jméno *Zigmund* bylo známo a dáváno hlavně v Praze, méně pak na českém venkově. Stran Moravy se nevědělo nic, ač Brandl to dával tušiti, že se rozšířilo i na Moravu. Nemohly býti ovšem moravské doklady známy, vyšel klíč k nim teprve r. 1914. Je to Ukazatel jmen k latinským zemským deskám atd. od Fr. Černého, dílo úporné a záslužné.

Ovšem i na té práci je viděti, že se nemá v ničem přepínat. V seznamu u Černého je totiž jméno vsi moravské Žižkov. Avšak desky brněnské (4, č. 433, k r. 1366) píše Schisskow. Musíme se tedy ptáti, smíme-li to čísti Žižkov? A tu sluší uvážiti, že šiška je staré české slovo, vždyť už Hus rozhořčeně vytyká svým krajanům, kteří tak lehce přístupni byli vlivům německým: „Hodni by byli mrskánie Pražané i jiní Čechové, jenž mluvie odpoly česky a odpoly německy, říekajíc . . . šore za zástěru, knedlík za šišku . . .“ (Erbenovo vyd. I., 133—134.) Slovo to bylo v nářečích českých i moravských, proč tedy nemohla býti ves Šiškov? Kdypak se Vítkova hora u Prahy začala nazývati *Žižkov*?